

Một số vấn đề biên soạn và dạy học văn học địa phương tỉnh Thái Nguyên

Nguyễn Kiến Thọ*, Đặng Thị Kiều Trang

* Khoa Ngữ văn, trường ĐHSP Thái Nguyên.

*SV khoa Ngữ văn, trường ĐHSP Thái Nguyên

Received: 16/02/2024; Accepted: 26/02/2024; Published: 3/4/2024

Abstract: In the General Education Program - Comprehensive program (December 2018), the Ministry of Education and Training has devoted a certain amount of time to local educational content. Specifically, at the elementary level, the time spent on local education is 1,225 hours, and at the junior high school level, the time spent on local education is 768 hours. Local educational content and local literature have a certain position. Local Literature has been introduced into teaching at the junior high school level in the general education system of Thai Nguyen province in recent years and has received a lot of attention. Along with that, Thai Nguyen is considered one of the localities that soon implemented teaching local literature and attaches great importance to the development of teaching local literature throughout the province. However, the implementation of teaching local literature (in the Local Education document) in Thai Nguyen province today, in addition to efforts to meet the target requirements of the new General Education program (program 2018), still reveals some limitations and inadequacies. The article initially points out the current situation and proposes some solutions to improve and enhance the quality of teaching and learning local literature in Thai Nguyen province.

Keywords: Editing, literature

1. Đặt vấn đề

Trong Chương trình giáo dục phổ thông – chương trình Tổng thể (tháng 12/2018), Bộ Giáo dục và Đào tạo đã dành một thời lượng nhất định cho nội dung giáo dục địa phương. Cụ thể, cấp tiểu học, thời lượng dành cho giáo dục ở địa phương là 1225 tiết, cấp trung học cơ sở thời lượng dành cho giáo dục ở địa phương là 768 tiết. Nội dung giáo dục địa phương, văn học địa phương có một vị trí nhất định. Môn Văn học địa phương đã được đưa vào giảng dạy ở cấp trung học cơ sở trong hệ thống giáo dục phổ thông của tỉnh Thái Nguyên những năm gần đây và được chú trọng nhiều. Cùng với đó Thái Nguyên được coi là một trong những địa phương sớm triển khai dạy học văn học địa phương và hết sức coi trọng việc phát triển giảng dạy văn học địa phương trên toàn tỉnh. Tuy nhiên, việc triển khai dạy học văn học địa phương (trong tài liệu Giáo dục địa phương) ở tỉnh Thái Nguyên hiện nay, bên cạnh những nỗ lực đáp ứng yêu cầu mục tiêu của chương trình Giáo dục phổ thông mới (chương trình 2018), vẫn còn bộc lộ một số những hạn chế, bất cập. Bài viết bước đầu chỉ ra thực trạng và đề xuất một số giải pháp nhằm cải thiện và nâng cao chất lượng dạy- học văn học địa phương tỉnh Thái Nguyên.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Tài liệu Giáo dục địa phương trong chương trình GDPT mới

Thông tư số 32/2020/TT-BGDĐT nêu rõ: “Nội dung giáo dục của địa phương là những vấn đề cơ bản hoặc thời sự về văn hóa, lịch sử, địa lý, kinh tế, xã hội, môi trường, hướng nghiệp, của địa phương bổ sung cho nội dung bắt buộc thống nhất trong cả nước, nhằm trang bị cho học sinh những hiểu biết về nơi sinh sống, bồi dưỡng cho học sinh tình yêu quê hương, ý thức tìm hiểu và vận dụng những điều đã học để góp phần giải quyết những vấn đề của quê hương” [1]

Có thể thấy, nội dung GDĐP giữa Chương trình giáo dục phổ thông (CTGDPT) mới và CTGDPT hiện hành có một số thay đổi mang tính chất căn bản:

- Về tính chất, nội dung GDĐP trong CTGDPT mới không còn mang tính chất “thứ yếu”, bổ trợ cho chương trình chính khóa như trong CTGDPT hiện hành mà đã trở thành nội dung giáo dục bắt buộc (ở cấp TH được lồng ghép trong các hoạt động trải nghiệm; ở cấp THCS và THPT, GDĐP có vị trí tương đương với các môn học khác).

- Thời lượng bố trí cho nội dung GDĐP được quy định cụ thể và tăng rất nhiều so với CTGDPT

hiện hành (ở cấp TH, nội dung GDĐP được bố trí trong 105 tiết hoạt động trải nghiệm/lớp; ở THCS và THPT, nội dung GDĐP được bố trí 35 tiết/lớp/ năm học).

Ở cấp tiểu học, nội dung giáo dục địa phương được tích hợp với hoạt động trải nghiệm. Ở cấp trung học cơ sở và trung học phổ thông, nội dung giáo dục địa phương có vị trí tương đương các môn học khác.

2.2. Thực trạng nghiên cứu và dạy học văn học địa phương tỉnh Thái Nguyên

Thái Nguyên được coi là trung tâm văn hóa giáo dục của khu vực miền núi phía Bắc với nhiều trường đại học trực thuộc Đại học Thái Nguyên. Đây là điều kiện thuận lợi để có thể biên soạn những giáo trình, tài liệu dạy học phù hợp, đặc biệt là những tài liệu liên quan đến văn hóa, văn học tỉnh Thái Nguyên. Từ năm 2008, Sở giáo dục và đào tạo Thái Nguyên đã xuất bản cuốn *Tài liệu giáo dục địa phương tỉnh Thái Nguyên*. Đây được coi là tài liệu chính thống trong dạy học văn học địa phương tại các trường THCS trên địa bàn tỉnh Thái Nguyên. Bên cạnh đó là cuốn *Văn học Thái Nguyên* do tác giả Lê Duy Vị (chủ biên) được coi như cẩm nang về các tác phẩm văn học địa phương Thái Nguyên.

Trong cuốn sách *Văn học địa phương miền núi phía Bắc*, PGS.TS Nguyễn Đức Hạnh đã tập trung nghiên cứu và giới thiệu văn học địa phương của 6 tỉnh miền núi phía Bắc gồm Thái Nguyên, Bắc Kạn, Tuyên Quang, Cao Bằng, Lạng Sơn, Hà Giang, công trình tập trung nghiên cứu các thể loại văn học dân gian như: truyện cổ dân gian, ca dao, truyện thơ dân gian...[2]. Đây cũng có thể coi là một tài liệu tham khảo quan trọng, hữu ích trong việc dạy và học văn học địa phương tỉnh Thái Nguyên.

Tài liệu giáo dục địa phương tỉnh Thái Nguyên môn Ngữ văn gồm một số nội dung được dạy từ lớp 6 đến lớp 9 với mục tiêu là nâng cao hiểu biết, trang bị kiến thức về văn hóa, văn học địa phương một cách chặt chẽ thông qua những tác phẩm văn chương của tỉnh nhà. Khi biên soạn tài liệu này ban tuyển chọn đã thực hiện theo phân phối chương trình môn ngữ văn bậc Trung học cơ sở do Bộ giáo dục và đào tạo ban hành. Những phân ngữ liệu bổ sung là gợi ý tham khảo cho thầy và trò trong quá trình giảng dạy và học tập bởi những nhận thức mới mẻ, sáng tạo luôn là hướng mở trong học tập môn ngữ văn. Cuốn sách được kết cấu khá rõ ràng, mạch lạc từ phần văn bản đến chú thích, kết quả cần đạt, hướng dẫn học bài và luyện tập phù hợp với một tài liệu giảng dạy văn học địa phương hiệu quả. Nội dung giáo dục địa phương được kế thừa từ đề tài khoa học công nghệ

cấp tỉnh được nghiệm thu năm 2013 do các tác giả là nhà nghiên cứu, nhà giáo có uy tín trong tỉnh thực hiện. Sản phẩm khoa học của đề tài đã được Ủy ban nhân dân tỉnh Thái Nguyên giao quyền sử dụng cho Sở Giáo dục và Đào tạo. Hằng năm sở giáo dục và đào tạo tập huấn hướng dẫn giáo viên sử dụng trong dạy học [3].

Dựa trên sự quan sát, tìm hiểu và các tài liệu có được, chúng tôi nhận ra một số vấn đề lớn từ chương trình đến thực tiễn giảng dạy văn học địa phương.

Thứ nhất, về tài liệu giảng dạy và học tập: Dựa trên khung chương trình của Bộ, Sở Giáo dục và Đào tạo biên soạn lựa chọn tác giả, văn bản tác phẩm VHDP để đưa vào dạy học trong chương trình phổ thông, nên chưa có sự đồng bộ, thống nhất. Sách hướng dẫn, tài liệu tham khảo còn ít ỏi, sơ lược, mới chỉ đáp ứng được phần nào nhu cầu tìm hiểu của người dạy và người học. Hiện nay, chúng ta thấy các tác phẩm VHDP được giới thiệu trong chương trình giáo dục phổ thông thường được sắp xếp theo trật tự thời gian: văn học dân gian, văn học trung đại và văn học hiện đại. Việc sắp xếp như vậy có ưu điểm là học sinh nhận thấy được những bước chuyển mình của văn học, của đời sống con người qua thời gian lịch sử nhưng khó nắm bắt được những đặc trưng văn hóa của khu vực, địa phương mình sinh sống cũng như sự liên hệ lớn hơn là vùng miền và so với các vùng miền khác trong cả nước.

Thứ hai, về phía người dạy: Đối với giáo viên, việc tiến hành dạy học VHDP trong chương trình phổ thông là việc làm hết sức cần thiết và thiết thực. Nó đáp ứng được mục tiêu giảng dạy, tăng sự liên hệ giữa kiến thức nhà trường với các vấn đề ở địa phương, tránh được tình trạng của một bộ phận học sinh học lệch hoặc chỉ biết đến kiến thức lí thuyết mà không có năng lực nhìn nhận, giải quyết những vấn đề đang đặt ra ngay tại nơi mình đang sinh sống, học tập. Nhận thấy rõ vai trò quan trọng đó, các thầy cô rất tâm huyết, nhiệt tình, tận tâm đối với bài giảng VHDP, mong muốn vừa truyền đạt kiến thức vừa giúp học sinh hình thành các năng lực, phẩm chất cần thiết cho chính cuộc sống của các em. Tuy nhiên, một số giáo viên cũng cho biết, khi tiến hành bài học VHDP cũng gặp không ít khó khăn. Khi tiếp cận và biên soạn tài liệu giảng dạy VHDP, các thầy cô chủ yếu vẫn dựa trên tài liệu chung do Sở Giáo dục và Đào tạo cung cấp sau đó tự tìm tòi để soạn giáo án nên bài giảng còn sơ sài. Phương pháp được các thầy cô sử dụng nhiều nhất vẫn là thuyết trình, vấn đáp nên giờ học còn khô khan, nặng nề.

Thứ ba, về phía người học: Hầu hết học sinh đều nhận thức được tầm quan trọng và có sự yêu thích đối với VHDP. Theo các em, học VHDP, học sinh sẽ được mở mang hiểu biết, kiến thức thực tế, được bồi đắp thêm tình yêu, niềm tự hào đối với truyền thống lịch sử - văn hóa của địa phương. Trong số các ngữ liệu được đưa vào chương trình VHDP, học sinh có hứng thú hơn với các sáng tác văn học dân gian (thần thoại, truyền thuyết, cổ tích...). Một thực trạng nữa mà chúng tôi thấy đó là, hiện nay, hình thức tổ chức dạy học VHDP chủ yếu được diễn ra trên lớp với thời lượng chủ yếu là các tiết lí thuyết, nên các em học sinh có biểu hiện chán nản, học với tính chất đối phó, học để đạt điểm kiểm tra mà không xuất phát từ hứng thú thực sự. Phương thức lĩnh hội của học sinh chủ yếu vẫn là nghe và ghi nhớ nên các em thụ động trong việc tiếp nhận kiến thức, chưa phát huy được tính chủ động, tích cực. Các em đều có mong muốn thay đổi hình thức dạy học, có sự kết hợp giữa học tập với các hoạt động giao lưu, ngoại khóa và trải nghiệm thực tế.

3. Kết luận

Như vậy, việc giảng dạy VHDP trong nhà trường

phổ thông hiện nay còn gặp nhiều khó khăn về nội dung dạy học, phương pháp dạy học, hình thức tổ chức dạy học, tài liệu dạy học... Hoạt động giảng dạy và học tập VHDP còn nặng về vấn đề truyền đạt kiến thức lí thuyết trên lớp, đáp ứng mục tiêu, kiến thức được đề ra mà chưa thực sự khơi gợi được hứng thú, say mê học tập của học sinh. Thực trạng dạy và học VHDP hiện nay đã đặt ra yêu cầu tìm ra nội dung, hình thức tổ chức dạy học phù hợp để phát huy tính chủ động, tích cực của học sinh cũng như nâng cao mục tiêu, hiệu quả giảng dạy môn học.

Tài liệu tham khảo

[1] Bộ Giáo dục và Đào tạo (2020), Thông tư 32/2020/TT-BGDĐT Ban hành Điều lệ trường trung học cơ sở, trường trung học phổ thông và trường phổ thông có nhiều cấp học.

[2] Nguyễn Đức Hạnh (2015), *Văn học địa phương miền núi phía Bắc*. Nxb Đại học Thái Nguyên.

[3] Sở Giáo dục và Đào tạo Thái Nguyên (2013), *Tài liệu giáo dục địa phương môn Ngữ văn* (Tài liệu lưu hành nội bộ).

Sử dụng kỹ thuật dạy học KWL..... (tiếp theo trang 47)

Bản xô-nát Ánh trăng là một tác phẩm nghệ thuật tuyệt vời, thể hiện tình yêu thương và sự đồng cảm của con người. Âm nhạc có thể mang đến niềm hy vọng và giúp con người vượt qua những khó khăn trong cuộc sống. Sau khi học xong bài đọc, GV có thể đưa ra các câu hỏi:

- Theo bạn, điều gì khiến Bét-tô-ven sáng tác bản xô-nát Ánh trăng?

- Âm nhạc có thể giúp con người vượt qua những khó khăn nào trong cuộc sống?

- Các em có thể chia sẻ một câu chuyện về ước mơ của mình và cách mình thực hiện nó?

Yêu cầu vận dụng của bài là có thể cho HS tìm hiểu thêm về cuộc đời và sự nghiệp của Bét-tô-ven; phân tích giai điệu và cấu trúc của bản xô-nát Ánh trăng hoặc cho HS tìm/ nghe các bản nhạc khác lấy cảm hứng từ ánh trăng.

Sử dụng KT KWL trong dạy học đọc hiểu cho HS nói chung và HS lớp 4 nói riêng không chỉ gây được sự hứng thú cho HS mà còn giúp HS ôn lại kiến thức cũ liên quan đến bài học, hình thành kiến thức mới.

3. Kết luận

Việc sử dụng các KT dạy học tích cực nói chung

và KT KWL nói riêng vào để dạy học ĐHV B là cách làm gây được ấn tượng cho HS về một bài học mới, kích thích được sự tập trung, chú ý ở HS. Bài học sẽ trở nên sinh động và dễ dàng hơn rất nhiều đối với GV và lời cuốn HS. GV sẽ tiết kiệm được thời gian, tăng sự linh hoạt trong bài giảng, giúp HS nắm được kiến thức thông qua cách thể hiện liên kết chặt chẽ của tri thức ở phương diện nội dung và phương pháp, KT dạy học. Đó cũng là một trong những cách làm thiết thực triển khai nội dung dạy học có hiệu quả ở trường phổ thông.

Tài liệu tham khảo

1. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018), *Thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT ngày 26 tháng 12 năm 2018 Chương trình GDPT môn Ngữ văn*, Hà Nội.

2. Nguyễn Quang Cường (2011), *Phát triển NL ngôn ngữ và NLVH cho HS phổ thông trước yêu cầu mới*, Tạp chí Giáo dục, số 266, tr 30-32.

3. Vũ Duy Yên (2005), *Tìm hiểu về phương pháp dạy học tích cực*, Tạp chí Giáo dục, số 117.

4. Bùi Mạnh Hùng (CB) (2023), *Tiếng Việt 4, tập 1 – Kết nối tri thức với cuộc sống*, NXB Giáo dục, Hà Nội.